

Stöd för lärandet och särskilt stöd inom yrkesutbildningen

Stöd för lärandet och särskilt stöd inom yrkesutbildningen

Guidens namn	Stöd för lärandet och särskilt stöd inom yrkesutbildningen
Träder i kraft	01.08.2026
Pdf skapad	19.12.2025

Innehåll

1. Inledning.	1
2. Stöd för lärandet.	2
2.1. Stöd för lärandet i praktiken.	2
2.2. Uppföljning av den studerandes stöd för lärandet.	4
3. Särskilt stöd.	5
3.1. Identifiering av särskilt stöd.	5
3.2. Beslut om särskilt stöd.	5
3.3. Särskilt stöd i den personliga utvecklingsplanen för kunnandet.	6
3.4. Särskilt stöd i praktiken.	6
3.5. Utvärdering av särskilt stöd.	7
4. Anpassning av bedömningen av kunnandet.	8
4.1. Bedömning av behovet av anpassning av bedömningen av kunnandet.	9
4.2. Beslut om anpassning av bedömningen av kunnandet i en examensdel.	10
4.3. Planering av individuell bedömning av kunnandet.	10
4.4. Förvärvande av kunnande.	10
4.5. Påvisande av kunnandet.	10
4.6. Examensbetyg eller intyg över kunnandet.	11
5. Avvikelse från kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet.	12
5.1. Beslut om avvikelse från kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnande.	12
5.2. Avvikelse från kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet i betyget.	13
6. Krävande särskilt stöd.	14

1. Inledning

Lagstiftningen om yrkesutbildningen ändras 1.8.2026 (lag om yrkesutbildning 531/2017, ändrad genom lag 1078/2024, 63 § och 64 §). Ändringarna i lagstiftningen innebär att stödet för lärandet inom yrkesutbildningen i fortsättningen omfattar stöd för lärandet och särskilt stöd. Målet med handboken är att stödja anordnarna av yrkesutbildning i att tillämpa stöd för lärandet och särskilt stöd i praktiken.

Den studerande har rätt till sådant stöd för lärandet som hen behöver för att uppnå kraven på yrkesskicklighet och målen för kunnandet enligt examensgrunderna. Stöd för lärandet gäller både yrkesinriktade grundexamina och yrkes- och specialyrkesexamina. Stöd för lärandet ordnas som en del av examensutbildningen. Stöd för lärandet är stödundervisning som ges av en lärare samt stöd och handledning som ges av undervisnings- och handledningspersonalen.

Den studerande har rätt till särskilt stöd om stödet för lärandet inte är tillräckligt för att uppnå kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet. Särskilt stöd är specialundervisning som ges av en speciallärare. Därtill är särskilt stöd undervisning och handledning som grundar sig på konsultering av en speciallärare. Specialundervisningen stärker de studerandes rätt till särskilt stöd av en speciallärare. Målet med det särskilda stödet är att den studerande uppnår kraven på yrkesskicklighet och målen för kunnandet enligt examensgrunderna. Särskilt stöd ges inom examensutbildningen och det gäller både yrkesinriktade grundexamina och yrkes- och specialyrkesexamina.

De utbildningsanordnare som har fått till uppgift att ordna krävande särskilt stöd ska ordna examensutbildning och utbildning som handleder för arbete och ett självständigt liv (TELMA) för de studerande som har rätt till krävande särskilt stöd.

2. Stöd för lärandet

Rätt till stöd för lärandet

Den studerande har rätt till sådant stöd för lärandet som hen behöver för att uppnå kraven på yrkesskicklighet och målen för kunnandet enligt examensgrunderna. Stödet för lärandet ska främja de studerandes kunnande, påvisande av kunnande i yrkesprov, utexaminering, sysselsättning och övergång till fortsatta studier. Stöd för lärandet ordnas som en del av undervisningen och handledningen inom examensutbildningen under hela studietiden. Stödet för lärandet ska ingå i studierna och ordnas inte som särskilda studieperioder.

Betoningen inom stöd för lärandet ligger på tidigt ingripande och ett lättillgängligt stöd med låg tröskel för den studerande. Stöd för lärandet ges till den studerande genast då behovet framkommer. Målet är att förebygga att den studerandes svårigheter hopar sig och blir mer komplexa samt att den studerande inte kommer vidare i studierna och studieavbrott uppstår.

Utbildningsanordnaren organiserar stödet för lärandet utgående från de studerandes behov. Det ska finnas tydliga strukturer och rutiner för stödet för lärandet, så att man snabbt och flexibelt kan svara på de studerandes behov. Stödet för lärandet för de studerande ska vara mångsidigt och utgå från olika pedagogiska metoder.

Stödet för lärandet förs in i den studerandes personliga utvecklingsplan för kunnandet. Planen uppdateras regelbundet under den studerandes studietid.

2.1. Stöd för lärandet i praktiken

Stöd för lärandet är stödundervisning som ges av en lärare samt stöd och handledning som ges av undervisnings- och handledningspersonalen. Stöd för lärandet innebär i praktiken att man säkerställer att varje studerande får möjlighet att smidigt gå framåt i sina studier och uppnå målen för examen. Hela undervisnings- och handledningspersonalen deltar i arbetet med stöd för lärandet.

Planeringen och genomförandet av stödet för lärandet görs i samarbete med den studerande och i fråga om en minderårig studerande även med vårdnadshavaren eller en laglig företrädare. Den studerande är expert på sitt eget lärande. Målet är att identifiera behoven av stöd i ett tidigt skede och att ge rätt stöd i rätt tid. Det här kräver ett sammanhängande och välfungerande samarbete inom undervisnings- och handledningspersonalen samt vid behov ett samarbete med sakkunniga inom studerandevården. Det gemensamma målet är att den studerande under hela studietiden får ett smidigt och kontinuerligt stöd som är anpassat enligt den studerandes situation. Stöd för lärandet genomförs på bästa möjliga sätt när undervisnings- och handledningspersonalen har ett aktivt samarbete och snabbt och flexibelt svarar på de studerandes behov.

Stöd för lärandet är en gemensam uppgift för hela läroanstalten och den syns i vardagen på många olika sätt. Praktiska exempel på stöd för lärandet kan vara:

- Att kartlägga och bygga på den studerandes styrkor – handledning som utgår från den studerandes kunnande och styrkor.
- Stödundervisning och tilläggshandledning – stödundervisning som ges av läraren, tilläggsuppgifter, arbete i smågrupp eller individuell handledning för att uppnå kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet i examensdelarna.
- Differentiering av undervisningen – differentiering av innehåll, metoder eller lärmiljöer utgående från den studerandes behov.
- Utökad handledning under lärandet på arbetsplatsen – samarbete med arbetsplatshandledarna och stöd för den studerande vid förberedelsen inför yrkesprov.
- Att stödja den studerandes studieförmåga – att beakta den studerandes ork och helhetssituation samt vid behov handleda den studerande till tjänster inom studerandevården.

Utvecklingen av stöd för lärandet kräver att man stärker personalens kunskande och att man har gemensamma, systematiska verksamhetsmodeller i organisationen. Ett enhetligt och välorganiserat stöd för lärandet främjar de studerandes framsteg i studierna, förebygger avbrott och stöder alla studerandes möjligheter att slutföra en examen samt att gå vidare till fortsatta studier eller arbetslivet.

Samarbete kring stöd för lärandet

Utbildningsanordnarens system för stöd för lärandet utgör en organiserad verksamhet med tydliga strukturer och rutiner. Arbets- och ansvarsfördelningen är tydligt definierad. Man stärker på ett systematiskt sätt samarbetet mellan undervisnings- och handledningspersonalen på gemensamt överenskomna sätt.

I praktiken kan samarbetet mellan undervisnings- och handledningspersonalen till exempel vara:

- Tidig identifiering av behov av stöd – undervisnings- och handledningspersonalen identifierar den studerandes behov av stöd och sätter in stödåtgärder och samarbete utgående från behoven.
- Planering och genomförande av stödinsatser – undervisnings- och handledningspersonalen planerar hur stödinsatser den studerande behöver, såsom stödundervisning, differentiering av undervisningen, tilläggshandledning, hjälpmedel, differentierat lärmaterial med mera.
- Uppföljning av stödinsatserna – man följer regelbundet upp stödet, för att se om det fortfarande fungerar och är tillräckligt för att svara mot den studerandes behov. Vid behov gör man ändringar.
- Stöd för lärandet på arbetsplatsen – den studerande får det stöd som hen behöver för att kunna gå framåt i sina studier i enlighet med målen för examen, såsom stöd i att hitta en lämplig arbetsplats eller stöd vid planeringen och genomförandet av lärandet på arbetsplatsen.
- Samarbete med arbetslivet – en kontinuerlig samverkan och dialog med arbetslivet då de studerande förvärvar och visar sitt kunskande samt uppnår den yrkesskicklighet som de behöver arbetslivet.
- Samarbete med studerandevården – om den studerandes välbefinnande eller övriga situation påverkar lärandet tar man vid behov upp det och handleder den studerande vidare till tjänster inom studerandevården.

Ur den studerandes synvinkel bildar samarbetet mellan undervisnings- och handledningspersonalen, arbetslivet och studerandevården en välfungerande och sammanhängande helhet. Målet är att den studerande ska uppleva att hens lärande och välbefinnande utgör en helhet och att hen får rätt stöd vid rätt tid.

Stödundervisning

Studerande som har svårigheter med lärandet och studierna har rätt att få stödundervisning som ges av en lärare som en del av undervisningen och handledningen i examensutbildningen. En studerande som tillfälligt ligger efter i sina studier eller av annan anledning behöver kortvarigt stöd för sitt lärande och sina examensstudier, har rätt att få stödundervisning genast när svårigheterna i lärandet framkommit. Med stödundervisningen som ges av en lärare svarar man på den studerandes behov av stöd eller förebygger svårigheter på förhand.

Stödundervisning till den studerande kan till exempel ges för att kunna:

- uppnå kraven på yrkesskicklighet och målen för kunskandet i examensdelarna
- stärka studiefärdigheterna
- lära sig studietekniker
- stöda och stärka språkliga, matematiska och informationstekniska färdigheter.

I stödundervisningen kan man stärka språkkunskaperna då den studerande i fråga om sin examen har bristfälligt kunskande i

- det svenska eller finska ordförrådet eller

- sätten att använda språket i yrket, såsom handböcker inom branschen samt verben och ordförrådet inom branschen.

Då man stärker språkkunskaperna i stödundervisning ska den alltid ha en koppling till den examen som den studerande avlägger. Stödundervisning är inte avsedd för undervisning av grundläggande språkkunskaper.

Den studerande kan ha ett kortvarigt behov av stödundervisning för att lära sig det hen behöver för att kunna uppnå kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet. Kortvarig och tillfällig specialundervisning som ges av en speciallärare kan vara ett tillräckligt stöd för lärandet för de studerande som har lindrigare inlärningssvårigheter till exempel i läsning, skrivande eller matematik. Specialläraren kan stödja de övriga lärarna att beakta de studerandes behov av specialpedagogiskt stöd i undervisningen och handledningen samt vid förvärvandet och påvisandet av kunnande. Stödundervisningen ordnas som ett samarbete inom undervisningspersonalen.

2.2. Uppföljning av den studerandes stöd för lärandet

Genomförandet av den studerandes stöd för lärandet följs upp utgående från den studerandes behov. Tillsammans med den studerande och de som har deltagit i stödinsatserna utvärderar man om stödinsatserna har främjat den studerandes lärande och framsteg i studierna. Stödinsatserna kan vid behov ändras, stärkas eller avslutas utgående från den studerandes behov av stöd.

3. Särskilt stöd

Rätt till särskilt stöd

Den studerande har rätt till särskilt stöd om hen på grund av verifierade inlärningssvårigheter, funktionsnedsättning, sjukdom eller av andra motsvarande orsaker behöver regelbunden eller långvarig specialundervisning för att uppnå kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet enligt examensgrunderna och stödet för lärandet inte är tillräckligt.

Med verifierade inlärningssvårigheter avses sådana omständigheter som försvårar de studerandes lärande och som identifierats med tillförlitliga metoder. Den studerandes svårigheter att lära sig kan bero på specifika eller generella inlärningssvårigheter, neuropsykiatriska svårigheter eller en annan funktionsnedsättning eller sjukdom som inverkar negativt på lärandet.

Särskilt stöd är specialundervisning som ges av en speciallärare. Särskilt stöd består därtill av annan undervisning och handledning som grundar sig på konsultering av en speciallärare samt av andra särskilda undervisnings- och studiearrangemang som den studerande behöver. Den studerande har rätt till särskilt stöd också i utbildning som ordnas på en arbetsplats.

Målet för särskilt stöd är att den studerande med hjälp av stöd ska uppnå den yrkesskicklighet och det kunnande som fastställs i examensgrunderna. Målet med specialundervisningen är därtill att främja den studerandes studier och välbefinnande i samarbete med social- och hälsovården, rehabiliteringstjänsterna och andra intressentgrupper. Inom specialundervisningen samarbetar man vid behov med studerandevården samt den studerandes vård- och rehabiliteringsnätverk. I fråga om studerande med funktionsnedsättning samarbetar man med funktionshinderservicen inom välfärdsområdet, för att kunna svara på de studerandes behov av stöd.

3.1. Identifiering av särskilt stöd

Den studerandes behov av särskilt stöd kan identifieras redan i ansökningsskedet. Den föregående utbildningsanordnaren är skyldig att för de läropliktiga studerandes del överföra de uppgifter som är nödvändiga för anordnandet av undervisningen. Den information som är central med tanke på anordnandet av undervisningen, stödet för lärandet och handledningen inom den grundläggande utbildningen har förts in i dokumentationen om den studerandes stöd och är därmed tillgänglig för utbildningsanordnaren.

Behovet av särskilt stöd kan också identifieras under examensutbildningen eller då den studerande inleder sin utbildning. Den studerandes inlärningssvårigheter kan verifieras med olika screeningar och test. Som en del av identifieringen av behovet av särskilt stöd kan man intervjua den studerande och lärarna, så att man kan bedöma hur inlärningssvårigheterna inverkar på studierna samt vilka stödåtgärder som behövs. Vid behov kan verifieringen av inlärningssvårigheterna göras i samarbete med aktörer inom studerandevården. Identifieringen av behovet av särskilt stöd kräver inte något sakkunnigutlåtande eller någon diagnos. Verifierade behov av särskilt stöd räcker som grund för stödet.

Utbildningsanordnaren bedömer tillsammans med den studerande och i fråga om en minderårig studerande även med vårdnadshavaren eller en laglig företrädare hurdan specialundervisning och hurdant särskilt stöd den studerande behöver i sina studier. Man diskuterar ett eventuellt behov av stöd även som en del av den personliga tillämpningen, till exempel när man utarbetar den personliga utvecklingsplanen för kunnandet (PUK).

3.2. Beslut om särskilt stöd

Utbildningsanordnaren beslutar om särskilt stöd för den studerande genom ett förvaltningsbeslut. Beslutet om särskilt stöd är ett förvaltningsdokument. Det innebär att ändring i beslutet kan sökas genom begäran om omprövning till Tillstånds- och tillsynsverket. Utbildningsanordnaren ska till beslutet bifoga information om hur man gör en begäran om omprövning.

Den studerande och en minderårig studerandes vårdnadshavare eller lagliga företrädare ska höras innan beslutet om särskilt stöd fattas. Vid hörandet går man igenom varför den studerande behöver särskilt stöd och vad det särskilda stödet innebär inom yrkesutbildningen.

Beslutet om särskilt stöd är sekretessbelagt.

Utbildningsanordnaren ska upphäva beslutet om särskilt stöd om den studerande inte längre behöver särskilt stöd under sin studietid.

3.3. Särskilt stöd i den personliga utvecklingsplanen för kunnandet

Utbildningsanordnaren planerar tillsammans med den studerande hur den studerande ska utveckla sitt kunnande. Utbildningsanordnaren utreder den studerandes eventuella behov av särskilt stöd i samband med utarbetandet och uppdateringen av den personliga utvecklingsplanen för kunnande (PUK). Utbildningsanordnaren kommer överens med den studerande och i fråga om en minderårig studerande även med vårdnadshavaren eller en laglig företrädare om de stödåtgärder som behövs under tiden för förvärvandet och påvisandet av kunnande. De stödåtgärder man kommit överens om förs in i den personliga utvecklingsplanen för kunnandet enligt examensdel.

I den personliga utvecklingsplanen för kunnandet för man enligt examensdel in:

- behovet av särskilt stöd
- de planerade stödåtgärderna
- specialarrangemangen

I dokumentationen ska man lägga särskild vikt på uppföljningen av stödåtgärderna och specialarrangemangen och bedömningen av de effekter stödåtgärderna haft. I den personliga utvecklingsplanen för kunnandet för man inte in den studerandes diagnoser eller motsvarande uppgifter.

3.4. Särskilt stöd i praktiken

Utbildningsanordnaren planerar formerna för särskilt stöd enligt den studerandes färdigheter, mål och behov. Eftersom de studerandes svårigheter är individuella måste också stödformerna för dem vara individuella. Det särskilda stödet planeras tillsammans med den studerande. Om den studerande är minderårig deltar också vårdnadshavaren eller den lagliga företrädaren i planeringen av stödåtgärderna. Enligt behov samarbetar man med studerandevården, den studerandes vård- och habiliteringsnätverk samt funktionshinderservicen inom välfärdsområdet.

Särskilt stöd omfattar mångsidiga metoder inom specialundervisning och särskilt stöd. Man väljer lämpliga lärmiljöer för den studerande. För en studerande som behöver särskilt stöd kan det vara bra att få möjlighet att lära sig på ett mer praktiskt och arbetsinriktat sätt. En lugn lärmiljö och möjlighet att studera utgående från sina egna färdigheter stöder den studerandes lärande. Den studerande kan använda olika hjälpmedel som stöd för lärandet, såsom talböcker och bilder. Man kan dela upp de helheter som den studerande ska lära sig i mindre delar och närma sig dem på ett så mångsidigt sätt som möjligt. Ett tydligt studiematerial stöder lärandet.

Den studerande har utgående från sina behov rätt till särskilt stöd också i utbildning som ordnas på en arbetsplats och under påvisandet av kunnandet. Det är viktigt att man kommer överens med arbetsplatshandledaren om de nödvändiga stödformerna. Om den studerande har svårigheter med utbildningen som ordnas på en arbetsplats, kan man reservera mer handledningstid för undervisningspersonalen eller så kan den studerande i mån av möjlighet få stöd till exempel av en arbetstränare.

I samband med yrkesproven kan stödåtgärderna till exempel innebära att man ser över valet av yrkesprovsmiljö och särskilt stöd vid planeringen av yrkesprovet och i självbedömningen.

En studerande kan spänna sig orimligt mycket inför yrkesprovet och då kan en bekant arbetsplatshandledare eller stödperson hjälpa den studerande att hantera den utmanande situationen.

3.5. Utvärdering av särskilt stöd

Den studerandes särskilda stöd och effekterna av det utvärderas systematiskt och alltid när den personliga utvecklingsplanen för kunskandet uppdateras. De personer som medverkat i stödåtgärderna utvärderar tillsammans med den studerande hur väl specialundervisningen och de särskilda stödåtgärderna har svarat på den studerandes behov och främjat den studerandes lärande och framsteg i studierna. Utgående från den gemensamma utvärderingen beslutar man om man ska fortsätta med samma stödformer eller om man ska ändra dem, så att de bättre svarar mot den studerandes behov.

4. Anpassning av bedömningen av kunnandet

Målet med det särskilda stödet är att den studerande ska kunna uppnå den yrkesskicklighet och det kunnande som är fastställt i examensgrunderna. Utbildningsanordnaren ska genom specialpedagogiska arrangemang samt med hjälp av särskilt stöd och handledning stödja den studerande i att uppnå kunnandet enligt examensgrunderna.

Om man ger den studerande tillräckligt med tid att förvärva sitt kunnande på ett för hen lämpligt sätt är det ofta möjligt för den studerande att uppnå det centrala kunnandet i examensgrunderna.

Om en studerande som behöver särskilt stöd trots specialpedagogiska arrangemang och ett omfattande stöd inte klarar av att uppnå nöjaktiga 1 i kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet i examen kan man anpassa bedömningen av kunnandet. Bedömningen kan anpassas endast till den del som det är nödvändigt med tanke på den studerandes färdigheter och mål.

En eventuell anpassning av bedömningen av kunnandet förs in i den studerandes utvecklingsplan för kunnandet. Om bedömningen av kunnandet anpassas, för man in de individuella bedömningskriterierna för examensdelarna eller delområdena av de gemensamma examensdelarna i den studerandes personliga utvecklingsplan för kunnandet.

När är det möjligt anpassa bedömningen av den studerandes kunnande?

Anpassning är möjlig i yrkesinriktade grundexamina. Det är inte möjligt att anpassa bedömningen av kunnandet i yrkes- och specialyrkesexamina. I utbildningen som handleder för arbete och ett självständigt liv (TELMA) kan bedömningen av kunnandet inte anpassas, eftersom målen är individuella och det inte finns krav på en specifik nivå på kunnandet i utbildningsgrunderna.

Anpassningen innebär en kvalitativ anpassning av bedömningen av kunnandet. I examensgrunderna kan det vara fastställt på vilket sätt man inte kan anpassa bedömningen av kunnandet i en examensdel. Om man i de här fallen gör en anpassning av bedömningen kan den studerande inte få ett examensbetyg. I stället utfärdar utbildningsanordnaren ett intyg över den studerandes kunnande. Den anpassade bedömningen av kunnandet utarbetas alltid individuellt för den studerande.

En anpassning av bedömningen av kunnandet förutsätter alltid att den studerande har ett beslut om särskilt stöd. Det främsta målet är ändå alltid att den studerande oberoende av behovet av särskilt stöd ska kunna uppnå yrkesskickligheten och kunnandet enligt examensgrunderna.

I bild 1 presenteras skedena i processen för anpassning av bedömningen av kunnandet. Varje skede beskrivs närmare i ett eget underkapitel nedan.

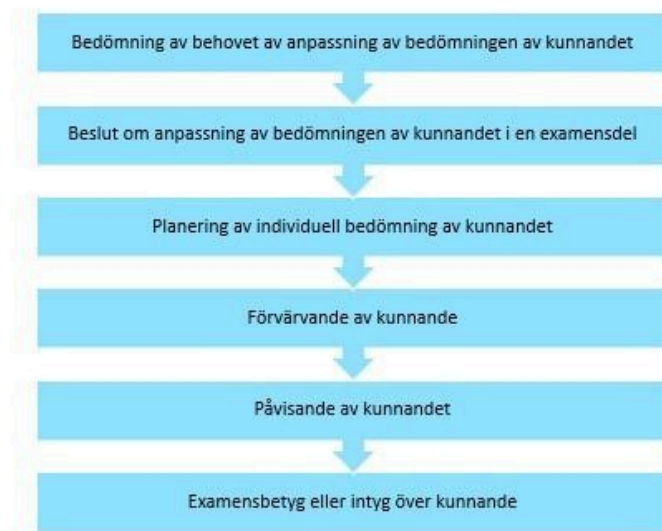

Bild 1. Skedena i processen för anpassning av bedömningen av kunnandet.

4.1. Bedömning av behovet av anpassning av bedömningen av kunnandet

Utbildningsanordnaren bedömer behovet av anpassning i ett så tidigt skede som möjligt. I en del fall kan det vara aktuellt att göra bedömningen genast i början av studierna. Om man inte med säkerhet kan avgöra om den studerande har färdigheter att uppnå nöjaktiga 1 i kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet ska målet vara att den studerande avlägger examen i enlighet med examensgrunderna.

Under den tid den studerande förvärvar sitt kunnande följer man upp hur studierna framskrider och utvärderar om specialundervisningen och stödåtgärderna varit tillräckliga och ändamålsenliga. Om det under studiernas gång visar sig att den studerande inte har möjlighet att uppnå de krav på yrkesskicklighet och mål för kunnandet som krävs för nöjaktiga 1 inleder utbildningsanordnaren en diskussion om behovet av anpassning av bedömningen av kunnandet.

Den studerande och en minderårig studerandes vårdnadshavare eller lagliga företrädare ska höras innan ett beslut om eventuell anpassning av bedömningen av kunnandet. I fråga om en minderårig studerande är det viktigt att tillsammans med den studerandes vårdnadshavare eller lagliga företrädare realistiskt bedöma den studerandes färdigheter att uppnå yrkesskickligheten och kunnandet enligt examensgrunderna. Vid hörandet bör man diskutera vilken inverkan en anpassning av bedömningen av kunnandet har för den studerandes sysselsättning och fortsatta studier.

Beslutet om anpassning ska fattas under den tid den studerande förvärvar sitt kunnande och det framgår att det inte är möjligt för den studerande att uppnå det kunnande som krävs för nöjaktiga 1 i examensgrunderna. Utbildningsanordnaren kan inte fatta ett beslut om anpassning under den tid som yrkesprovet eller annat påvisande av kunnandet pågår.

4.2. Beslut om anpassning av bedömningen av kunnandet i en examensdel

Utbildningsanordnaren beslutar om anpassning av bedömningen av kunnandet i en examensdel eller ett delområde av de gemensamma examensdelarna genom ett förvaltningsbeslut.

Uppgiften om beslutet skickas till den studerande och en minderårig studerandes vårdnadshavare eller lagliga företrädare. Man kan begära omprövning av beslutet hos Tillstånds- och tillsynsverket. Utbildningsanordnaren ska till beslutet bifoga information om hur man gör en begäran om omprövning.

Beslutet om anpassning av bedömningen av kunnandet kan upphävas om det under studietiden framgår att den studerande klarar av att uppnå kraven på yrkesskicklighet och målen för kunnandet enligt examensgrunderna. Upphävandet av anpassningen av bedömningen av kunnandet ska ske genom ett förvaltningsbeslut.

4.3. Planering av individuell bedömning av kunnandet

När man anpassar bedömningen av den studerandes kunnande i examensdelar eller i delområden av de gemensamma examensdelarna, för man in den individuella bedömningen av kunnandet, det vill säga bedömningskriterierna och sätten att visa yrkesskickligheten, i den studerandes personliga utvecklingsplan för kunnandet.

De anpassade bedömningskriterierna ska utgå från examensgrunderna. De anpassade bedömningskriterierna är individuella och utgångspunkten för dem är det kunnande som beskrivs på nivån nöjaktiga 1 i examensgrunderna. Den anpassade bedömningsskalan har fem nivåer. Bedömningskriterierna för den anpassade berömliga nivån ligger under nivån nöjaktiga 1 som fastställts i examensgrunderna. När man utarbetar individuella bedömningskriterier är det viktigt att beakta det kunnande som behövs i arbetslivet och bland annat det kunnande som gäller arbetssäkerheten.

I den studerandes personliga utvecklingsplan för kunnandet för man utöver de individuella bedömningskriterierna även in en plan över det sätt som den studerande visar sitt kunnande på. I det sammanhanget ska man också bedöma om den studerande kommer att behöva specialarrangemang och stödåtgärder när hen visar sin yrkesskicklighet.

4.4. Förvärvande av kunnande

Vid förvärvandet av kunnande använder man mångsidiga metoder för att uppnå kunnandet. En studerande som behöver särskilt stöd har rätt till mångsidiga specialpedagogiska metoder samt till ett individuellt planerat särskilt stöd. Förvärvandet av kunnande ska ställas i relation till de individuella mål samt de individuella bedömningskriterier som finns införda i den studerandes personliga utvecklingsplan för kunnandet.

Man följer systematiskt upp utvecklingen av den studerandes kunnande och den studerande får respons på sin utveckling. Om de metoder man använder sig av inte lämpar sig för den studerande ska man försöka hitta nya metoder för den studerande att förvärva kunnande.

4.5. Påvisande av kunnandet

När den studerandes kunnande är på en sådan nivå att hen uppnått det kunnande som är fastställt i de individuella bedömningskriterierna kan den studerande visa sitt kunnande i ett yrkesprov. Yrkesprovet eller annat påvisande av kunnande planeras i relation till de anpassade individuella bedömningskriterierna.

Utbildningsanordnaren för in uppgifterna över hur den studerande visar sitt kunnande i den personliga utvecklingsplanen för kunnandet. Det är viktigt att välja en lämplig yrkesprovsmiljö för den studerande och att planera vilka specialarrangemang och stödåtgärder som behövs. Den studerande kan behöva stöd för att förbereda sig för yrkesprovet eller i själva yrkesprovssituationen. Påvisandet av kunnandet kan ske i flera olika delar i helheter som lämpar sig för den studerande.

4.6. Examensbetyg eller intyg över kunnandet

I examensbetyget ska utbildningsanordnaren märka ut de examensdelar, där bedömningen av kunnandet har anpassats. I de examensdelar där bedömningen av kunnandet har anpassats ska den studerandes kunnande förutom genom den anpassade bedömningsskalan även bedömas verbalt. En skild bilaga rekommenderas, så att man undgår att föra in sekretessbelagda uppgifter i utdraget från studieprestationsregistret.

Utbildningsanordnaren bedömer om de centrala kraven på yrkesskicklighet och målen för kunnandet har uppnåtts. Om den studerande inte uppnår de centrala kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet, kan utbildningsanordnaren inte utfärda ett examensbetyg. Om den studerande inte har uppnått de centrala kraven på yrkesskicklighet ska utbildningsanordnaren utfärda ett intyg över den studerandes kunnande.

5. Avvikelse från kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet

I de yrkesinriktade grundexamina kan man avvika från kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet. I yrkes- och specialyrkesexamina kan man inte avvika från kraven på yrkesskicklighet. Avvikelse tillämpas inte i utbildningen som leder till ett självständigt liv (TELMA), eftersom målen för kunnandet väljs individuellt.

I de yrkesinriktade grundexamina kan man avvika från kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet, när

- de krav på yrkesskicklighet eller de mål för kunnandet som är fastställda i examensgrunderna till någon del är oskäliga för den studerande med hänsyn till förhållandena eller tidigare förvärvat kunnande, eller
- avvikelsen är motiverad av skäl som har samband med den studerandes funktionsnedsättning eller hälsotillstånd.

Den studerande kan avlägga en yrkesinriktad grundexamen, även om hen av ovan nämnda skäl inte till vissa delar kan uppnå alla kraven på yrkesskicklighet och målen för kunnandet enligt examensgrunderna. Man kan endast avvika från kraven på yrkesskicklighet och målen för kunnandet till de delar som det är nödvändigt med tanke på den studerandes personliga mål och färdigheter.

Inom en examensdel kan man avvika från kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet, men man kan inte avvika från en hela examensdel. I examensgrunderna kan det vara fastställt till vilka delar det är möjligt att avvika från kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet. Om man i de här fallen gör en avvikelse kan den studerande inte få ett examensbetyg. I stället utfärdar utbildningsanordnaren ett intyg över den studerandes kunnande.

Det är möjligt att göra en avvikelse från kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet även då den studerande inte har något egentligt behov av särskilt stöd. Om man har avvikit från målen för kunnandet i ett delområde av en gemensam examensdel (till exempel språk), ska man i examensdelen lägga till mål för kunnandet i motsvarande omfattning från de andra delområdena som ingår i den ifrågavarande examensdelen.

5.1. Beslut om avvikelse från kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnande

Utbildningsanordnaren beslutar om avvikelse från kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet genom ett förvaltningsbeslut.

Den studerande och en minderårig studerandes vårdnadshavare eller lagliga företrädare ska höras innan beslutet om avvikelse från kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet fattas. Man ska tillsammans med den studerande och i fråga om en minderårig studerande även tillsammans med vårdnadshavaren eller en laglig företrädare bedöma om avvikelsen är nödvändig. Det är viktigt att diskutera om hur beslutet inverkar på möjligheten att få ett betyg samt på möjligheterna till sysselsättning och fortsatta studier.

Beslutet om avvikelse från kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet är ett förvaltningsdokument. Det innebär att ändring i beslutet kan sökas genom begäran om omprövning till Tillstånds- och tillsynsverket. Utbildningsanordnaren ska till beslutet bifoga information om hur man gör en begäran om omprövning.

Utbildningsanordnaren för i den studerandes personliga utvecklingsplan för kunnandet in uppgifterna över de examensdelar där man avvikit från kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet och på vilket sätt avvikelsen gjorts.

5.2. Avvikelse från kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet i betyget

Examensbetyg kan utfärdas också i sådana fall där man avvikit från kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet i examensgrunderna. I betyget ska utbildningsanordnaren märka ut de examensdelar, där man avvikit från kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet.

Utbildningsanordnaren får inte utfärda ett examensbetyg eller intyg över avlagda examensdelar om den studerande inte har uppnått de centrala kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet i en eller flera examensdelar. I det fallet utfärdar utbildningsanordnaren ett intyg över den studerandes kunnande. Utbildningsanordnaren beslutar om vad som utgör det centrala kunnandet i varje enskild examensdel.

6. Krävande särskilt stöd

En utbildningsanordnare som har fått till uppgift att ordna krävande särskilt stöd ska ordna utbildning för studerande som har stora inlärningsvärigheter eller en svår funktionsnedsättning eller sjukdom, som gör att den studerande behöver individuellt, omfattande och mångsidigt särskilt stöd.

Uppgiften att ordna krävande särskilt stöd gäller både examensutbildning och utbildning som handleder för arbete och ett självständigt liv (TELMA). Utbildning som handleder för arbete och ett självständigt liv ordnas alltid utgående från uppgiften att ordna krävande särskilt stöd.